

Bruder Zaiss wat leert gij?

Er is in de laatste tijd nogal een en ander te doen geweest over de dusgenaamde genezing-op-het-gebed. Vanuit het duitse Rijnland maakt de beweging van deze genezing-op-het-gebed de tongen los en brengt zij de pennen in beweging. Velen zijn er als de kippen bij om ook hier weer te spreken van een manco der kerk. Zij zien in het optreden van Bruder Zaiss en de zijnen aan de kerk alweer een „onbetaalde rekening” gepresenteerd. Dat behoeft de kerk intussen niet al te zeer te verontrusten. Datzelfde werd voor een vijftien jaren ook gezegd, toen de Oxford-Group-Movement met zijn religieuze psychotechniek een Buchmanniaans Nieuw-Nederland van stapel zou doen lopen. Wie niet meedeelde gold voor onverbeterlijk conservatief. Intussen is de Group-Movement verzand, Buchman vergeten; zijn de enthousiasten van toen al weer aan het zoveelste nieuwe experiment, wéér boos op ieder, die niet even enthousiast mee doet. Het is altijd goed, „de kat maar eens uit de boom te zien”.

Maar om op Bruder Zaiss en de genezing-op-het-gebed terug te komen, men wil ons doen geloven, dat we in die genezingen-op-het-gebed te doen hebben met wonderen. Anderen bestrijden dat. Men pleit pro en men pleit contra. Precies als bij de wondergenezingen in Lourdes, die Roomse bedevaartplaats. De ene medicus beweert, dat we in die genezingen te doen hebben met openbaring van het „boven-natuurlijke”, de ander beweert, dat ze langs psychologische, psychoanalytische weg heel eenvoudig kunnen verklaard worden. En al naar gelang dat medisch oordeel anderen behaagt of niet, gaat men dat wetenschappelijk oordeel weer uit religieus vooroordeel verklaren. De mede, die het „wonder” een wonder laat, heet dan door vooringenomenheid verblind; de ander, die het „wonder” loochent heet gedreven te zijn door haat tegen de godsdienst of verward door kerkelijke gebondenheid tegen de beweging.

Zo kan de discussie doorgaan.

En zo blijft de molen aan 't draaien.

Maar er is een weg die uitnemender is.

Men moest eens vragen naar de leér van de Bruder Zaiss.

Daar moet de beslissing vallen.

De Schrift waarschuwt ons.

Mozes deed wonderen voor Pharao.

De Egyptische wijzen deden ze ook.

De apostel Paulus spreekt van de wonderen van de antichrist „wiens toekomst is naar de werking des satans in alle kracht en tekenen en wonderen der leugen” (2 Thess. 2:9). Zo sprak hij overeenkomstig de woorden van de Here zelf: „daar zullen valse christussen en valse profeten opstaan en zullen grote tekenen en wonderen doen, also dat zij (indien het mogelijk ware) ook de uitverkorenen zouden verleiden” (Matth. 24:24). En zo komt het ook, wanneer dat beest uit Openbaring 13 verschijnt, het beest met hoornen „des Lams hoornen gelijk”: „het doet grote tekenen, zodat het ook vuur uit de hemel doet afkomen vóór de mensen en het verleidt degenen, die op de aard wonen” (13:12, 13).

Het gebeuren van een mirakel is dus op zichzelf nooit een bewijs dat de HERE aan de plaats des mirakels is. De plaats van een mirakel kan evengoed een plaats des satans zijn.

Beslissend is de vraag niet, wat er aan die plaats te zien is, maar wat er gehoord wordt; niet wat er wordt vertoond, maar wat er wordt gepredikt. En waar de leer der apostelen en profeten wordt gepredikt, dáár is de Here Christus Zelf met Zijn Godheid, majesteit, genade en Geest. Ook al gebeuren daar geen wonderen. Maar óók: waar die leer der apostelen en profeten niet wordt bewaard, daar is de Here Christus niet. Ook al gaan de mensen er van het ene wonder naar het andere.

Want de HERE heeft Zijn wonderen altoos gegeven tot bevestiging van het Evangelie: „En zij, uitgegaan zijnde, predikten overal, en de Here wrocht mede, en bevestigde het woord door tekenen, die daarop volgden” (Mark. 16:20). Door de wonderen gaf God getuigenis aan het Woord Zijner genade. (Hand. 14:3).

Daaraan zijn de wonderen van God en van Zijn Gezalfde te herkennen.

Als ze vandaag niet geschieden behoeft dat ons niet te verontrusten.

Ze zijn geschied.

En God heeft door de wonderen van de Zaligmaker en van Zijn apostelen eens en voorgoed het Woord bevestigd en aan het Woord der genade getuigenis gegeven.

En als men vandaag weer beweert, dat de wonderen der apostolische eeuw weer zijn weergekeerd, dan zullen we dat beweren hebben te toetsen aan de vraag of dan ook de apostolische leer daar in Rijnland is weergekomen?

Niet: Bruder Zaiss, wat doet gij?

Maar: Bruder Zaiss, wat leert gij?

D. E. C.

De Gereformeerde Kerk. Wat Prof. v. N. schrijft is niet gereformeerd. Kan dat: deze viag en deze lading?

Ook staat aan de kop van 't blad: „Onder Redactie van het Comité ter verspreiding der beginselen van de Confessionale Vereniging”.

Toen deze Vereniging werd opgericht, werd als eerste bepaling opgenomen: „dat de Vereniging aan geen poging tot herstel of hulpbetoon in de nood der Kerk de hand leenen kan, die wel uitgaat van een onbekrompen en onduidelijk instemming met de grondslag der Kerk, in haar belijdenisschriften neergelegd”.

Eheu, quantum mutatum ab illo!

P. D.

ERRATA.

In de beide laatste driestarren van het vorige nummer (bl. 390) komen enkele fouten voor: 1e kolom regel 15 en 2e kolom regel 26 van boven staat: 59, lees: 54; 2e kolom, 20e regel van boven staat: dat niets in 't algemeen ongeoorloofd is, lees: dat zulks in 't algemeen ongeoorloofd is; 2e kolom regel 28 van boven staat: 524, 59, lees: 552; de aanhalingstekens 2e kolom regel 29 en 38 van boven dienen te vervallen (deze pericop is een korte samenvatting).

P. D.

POP. WETENSCH. SCHETSEN

OMGORDT DE LENDENEN VAN
UW VERSTAND EN WEEST NUCHTER

II

We komen nu tot ons tweede punt: de taak van de christelijke wetenschapsman binnen de gemeenschap van Gods volk. We willen ook hier niet een wetenschappelijke theorie trachten te ontwikkelen wat wetenschap eigenlijk is, noch wat, meer in het bijzonder, christelijke wetenschap eigenlijk is¹⁴).

Wij vragen nu eerst welke het vaste fundament behoort te zijn waarop de wetenschap gebouwd dient te worden. Daarbij zal dan tevens blijken wat niet haar taak is.

Wetenschap — daarover is geen discussie — dient de werkelijkheid, de wereld zoals die in haar structuur is en/of zoals zij zich in de loop der tijden ontwikkelde, al de grote werken Gods te onderzoeken. Zij moet trachten daarvan rekenschap af te leggen en samenhangen en afhankelijkheden te verklaren, onderscheiden wat er te onderscheiden valt, zich verdiepen in die duizend en één problemen die zich voordoen aan de man van wetenschap. Hij zal daarbij dienen uit te gaan van zijn ervaring van de werkelijkheid, van de gegevens die deze hem verschaft. Dat spreekt wel vanzelf, want zonder die voor-wetenschappelijke ervaring en kennis van de werkelijkheid zal hij zelfs met zijn werk niet kunnen aanvangen, dat werk dat, naar het woord der Prediker, is het onderzoeken en naspeuren van al wat er geschiedt onder de hemel, de moeilijke bezigheid welke God de mensen heeft gegeven om zich daarmee te bekommeren.

De christenman van wetenschap kan als bondeling een werkelijkheidskennis hebben — ik bedoel een kennis van de wereld, de normen en de geschiedenis welke aan het wetenschappelijke voorafgaat — die anders, beter en vollediger is dan die van de wereldling, eenvoudig omdat hij Gods openbaring kent en aanvaardt. Hierdoor zal hij beschikken over een kennis der waarheid welke de afvallige in ongerechtigheid ten onder houdt. Zijn inzicht kan dan ook reeds nog voordat hij aan zijn wetenschappelijk werk begint, dieper, wijder, ruimer en bovenal nuchterder, werkelijkheidsgetrouwer zijn. Hierdoor kan hij voor valse problematiek, verkeerd gestelde vraagstukken, bewaard worden. Bij voorbeeld: een gelovige die onze 16e en 17e eeuw onderzoekt zal weten dat de HERE de reformatie werkte, hij zal de reformatoren als zwakke zondige mensen kennen die de HERE onze God geroepen heeft als Zijn dienstknechten om Zijn volk te leiden uit het diensthuis der Roomse hiërarchie. En hij zal ook weten dat de grote opbloei die daarna kwam Gods zegen was, vrucht van de werking van het levenwekkend Woord. Dat alles zal van de aanvang af reeds een historisch-wetenschappelijk onderzoek anders kleuren en wellicht tot heel andere inzichten leiden dan in de gangbare handboeken. En evenzo kan de geschiedenis van de 18e eeuw met als einde de Franse revolutie nooit goed bearbeid worden als men niet de afval onderkent die zich openbaarde in allerlei ongelooftheorieën en de gerede ingang die deze vonden.

Uit dit alles kan blijken hoe geweldig belangrijk het Woord des Heren is ook voor alle wetenschappelijke arbeid. De Schrift openbaart maar niet een „grondmotief”, een levens- en wereldbeschouwing, zij geeft niet alleen eeuwige, altijdgeldende „beginselen”, o

¹⁴ Wij vragen ons immers af wat de schriftuurlijke vooronderstellingen en normen voor het wetenschappelijk werken zijn. Een prolegomena van de wetenschap zelve was niet onze opzet. We laten dus de vragen die in verband onder ons op dit moment in discussie zijn — als b.v. de verhouding van de Schrift openbaringen de „phaenomenologische” kennis der werkelijkheid, de quaestie van het „grondmotief”, de verhouding van de verschillende wetenschappen ten opzichte van elkaar etc. — nu dus rusten, al menen wij wel dat de hier gegeven richtlijn voor de wetenschappelijke praktijk te dien aanzien wel degelijk consequenties heeft.

neen, zij verlicht ons pad, ook het wetenschappelijk pad, bij iedere stap die wij doen.

De heilige Schrift is helder en duidelijk. Dat maakt het ook mogelijk dat er een belijdenis kon ontstaan. Daarin werd als vrucht van de strijd tegen ketterijen en afwijkingen in de loop der geslachten vastgelegd wat het Woord openbaarde. De uitgewerkte belijdenisschriften, die wij hebben, zijn naar waarheid formulieren van enigheid, want hierin is vastgelegd wat zeker en ontwijfelbaar in de Schriften geopenbaard is omtrent God, de mens, zijn verlossing en de werken des Verbonds. Hierin is vastgelegd wat wij belijden als waarheid in overeenstemming met Gods Woord tesamen met alle schriftgelovigen uit alle tijden. Dat wij in die belijdenis hetzelfde belijden als al die anderen roept een gemeenschap in het leven, die prachtig weergegeven wordt in de term „gemeenschap der heiligen”. Hier vinden we stichtelijke en zeer troostrijke litteratuur, en we kunnen de HERE nooit genoeg danken dat Hij aan Zijn kerk deze geschriften gegeven heeft, die zo trouw naspreken wat er in Zijn Woord staat.

Maar hoe het ook zij, de belijdenis moge als een gave Gods nooit versmaad worden, genoeg en afdoende is ze nooit, want zij kan de Schrift zelve nooit vervangen. De Bijbel is zo rijk, zo vol lering, troost en vermaan, dat al het belijden en naspreken van mensen hem wel nooit geheel zal kunnen omvatten en uitputten.

Wij hebben dus gesproken over de zekerheden die wij bezitten, en wel van onze werkelijkheidservaring, van ons kennen van de wereld om ons heen en de geschiedenis — nogmaals, ik spreek hier niet over wetenschappelijk kennen —, vervolgens over de zekerheid die de Schrift ons biedt in wijsheid en inzicht, terwijl we tenslotte nog een enkel woord zeiden over de nooit te verachten vastheid die onze belijdenis daarbij geeft. Zekerheden zijn dit alles, zekerheden waar we nooit aan moeten tornen. We moeten er dan ook in ons wetenschappelijk denken van uitgaan, ja, we zijn daarin juist geroepen ons van de gegeven standen van zaken rekenschap af te leggen.

Het is zeker — en we doen hier een greep uit de vele zekerheden die we bezitten als schriftgelovigen —, het is zeker dat de muren van Jericho op de zevende dag vielen, dat God op de berg Sinai met Mozes sprak, dat Jerobeam het volk zondigen deed, dat Zondag 1 waar is dat onze enige troost ligt in het verlossend lijden voor ons van de Here Christus, dat de Here Zijn kerk vergadert, beschermt en onderhoudt, dat de reformatie in de 16e eeuw gewerkt werd door God die Zijn volk toen bezocht ten goede, dat het ongelooft zijn vruchten droeg in de Franse revolutie, dat een ieder hier geboren is uit een vader en een moeder, dat $2 \times 2 = 4$, dat er 's nachts vele sterren aan de hemel staan, dat in de Straat Soemba de Krakatau ligt, dat Rusland een groot leger bezit, dat het in het Zuiden zonniger en warmer is dan hier..... even zoveel zekerheden — en zo zijn er nog oneindig veel meer, net zoveel als Gods schepping groot is —, waar de mens nooit aan mag of kan tornen zonder de waarheid in ongerechtigheid ten onder te houden. Ongewild is de zekerheid van de zaken die wij opsommen soms van geheel verschillende aard, maar het gaat er hier om dat het zekerheden zijn waar de wetenschap van uit moet gaan, welke zij slechts tot schade van zichzelf kan negeren — het zijn zekerheden omdat Gods Verbond met Noach en met Abraham vast en zeker is.

De wetenschap daarentegen is het onzekere. Hier is geen vastheid — hier zijn we in het gebied van het problematische. En is het niet zo, dat, als we menen een bepaald probleem opgelost te hebben dat er dan tientallen nieuwe problemen naar voren komen om onderzocht te worden? Voortschrijdende wetenschap

(Zie vervolg pag. 396).

levert geen verkleining maar juist vergroting van het aantal problemen op. Maar niet daarop wilden wij nu de nadruk leggen. Wetenschap is het onzekere omdat al onze wetenschappelijke kennis slechts een historisch betrekkelijke theoretische zekerheid heeft — hier zijn we kinderen van onze tijd die met bepaalde problemen worstelen en bepaalde oplossingen geven tot dat onze opvolgers zullen komen om aan te tonen dat onze probleemstellingen onjuist waren, dat onze oplossingen maar heel betrekkelijk waren en een grondige revisie noodzakelijk is, — evenals wij dat gedaan hebben ten aanzien van de problemen en oplossingen van onze voorgangers¹⁵⁾. Wetenschappelijke werken zijn spoedig verouderd, onnut geworden, alleen goed voor de historicus die zich in zijn wetenschap richt op hetgeen mensen vroeger dachten en zeiden en meenden. „Het is al ijdelheid“, ons wetenschappelijk werk — wie zal de man van wetenschap met al zijn inzicht en doorzicht nog gedenken indien hij gestorven is? Wat is er over van al de wijsheid van een Mozes, van een Daniël, hun studien in de wetenschap honderd jaar later. Wat bleef er over van al de kennis die de Middeleeuwen bezaten, en van de grote geleerden der renaissance, van..... al dat werk van ernstige onderzoekers in de loop der eeuwen. Vergeeld en dik onder het stof en tot geen ander nut dan om problemen te bieden aan de historicus, wiens inzichten al evenzo van voorbijgaande aard zijn.

Dit alles is evenzeer waar voor christelijke als voor niet-christelijke wetenschap. Ook ons wetenschappelijk denken is feilbaar, ook wij slaan de bal vaak heel erg mis, ook ons werk is steeds voor herziening vatbaar — zoals ook wij vaak het werk van onze voorgangers soms sterk moeten herzien en soms zelfs zonder meer hun probleemstellingen als verkeerd moeten verworpen.

Daarom, laten wij het ons allen goed realiseren: onze wetenschap en al haar resultaten is onzeker, feilbaar, geen vast fundament om op te bouwen. Onzeker zijn immers de theorie van Einstein, onze mening over de renaissance, over de economische wetmatigheden, historische theorieën van een Toynbee, de inzichten van de moderne psychologie, onze opvattingen over de verhouding van klassicisme en romantiek, de wetenschap omtrent de praehistorische mens, over de geologische wording, opbouw van onze aarde, de kennis van de opbouw der atomen, ons begrip van de wijze waarop de overerving van eigenschappen van ouderpaar op kind tot stand komt, onze theorieën over de verhouding van religie en geloof tot cultuur en kunst, onze meningen over de invloed van het economisch bestel op de cultuur..... ach, iedere wetenschappelijke mening is een voorlopige en ook de meest zeker schijnende en best gefundeerde theorie kan vandaag of morgen op goede gronden bestreden worden. We denken hierbij b.v. aan de gemeene gratie theorieën, welke toch de schijn van vanzelfsprekendheid bezaten.....

Laten we daarom de wetenschap op haar plaats laten en haar vooral nooit overschatten, menende dat zij ons het richtsnoer voor ons handelen geven moet en de weg moet wijzen, dat zij kapitein en stuurman zou zijn in het leven van Gods volk. Onze richtsnoer en vastheid vinden we niet in onze wetenschap, al zou die nog zo bloeiend zijn, neen, die vinden we in de Schrift en in het verstaan en onderkennen van de werkelijkheid om ons heen bij het licht van de Schrift.

¹⁵⁾ Ter voorkoming van misverstand het volgende. In het geheel van wat algemeen als wetenschap wordt aangeduid willen we tweemaal onderscheiden. Ten eerste de activiteit die speelt naar nog onbekende feiten en kennisbronnen, en ten tweede de wetenschap — o.i. in eigenlijke zin — die poogt relaties te onderzoeken, samenhangen te verklaren, zich theoretisch rekenschap te geven van de — wellicht door de zo juist bedoelde activiteit ontdekte en zo bekende — „feiten“.

Eerstgenoemde activiteit „ontsluit“ onze ervaring, vergroot het gebied onze kennis, poogt, ev. door middel van instrumenten, nieuwe werkelijkheidsgebieden binnen ons gezichtsveld te brengen (als b.v. microscopische planten en dieren, sterren etc.), om zo ook door waarnemingen te kunnen verrichten (b.v. l.a.v. de voortplanting van eencelligen, het meten van lichtintensiteit etc.). Als b.v. een wetenschappelijke expeditie naar een bepaald terrein in Afrika gaat, kan die terugkomen met een geweldige hoeveelheid materiaal — meteorologische waarnemingen, kennis van planten en dieren, ethnografica etc. —, dat dan niet alleen „gecatalogiseerd“ moet worden maar gegevens geeft en daarmee problemen stelt aan talloze taken van wetenschap. Het heeft geen betoog dat een dergel. onderzoek niet in het wilde weg geschiedt, maar veeleer bepaald is door kwesties en probleemstellingen: in de wetenschappelijke activiteit zijn de twee onderscheiden activiteiten nauw aan elkaar verbonden.

Voor ons is van belang op te merken dat de op ontgisting onzer ervaringshorizon gerichte activiteit zekerheden kan bieden — b.v. dat er plankton bestaat, dat de lichtintensiteit zus en zo groot is, dat de „Donatio Constantini“ een vervalsing was, dat er dat of dat toen en toen geschiedde — maar dat zijn dan ook niet wetenschappelijke zekerheden in de eigenlijke zin van het woord, maar, zoals wij het boven noemden, zekerheden van onze werkelijkheidservaring. Overigens is het zelfs in de wetenschap vaak een zekere reserve tegen de zo ontdekte „feiten“ te hebben — vergissen is menselijk!

In ons betoog hebben wij echter meer het oog op de theoretische activiteit die de problemen, die het gegeven in de werkelijkheid aan de man van wetenschap stelt, tracht op te lossen.

Wij moeten in de eerste plaats begeren wijs te zijn omdat we roemen kunnen dat we God kennen¹⁶⁾, wij moeten nuchter zijn en waken, letten op de tekenen des tijds — dat is het gebeuren van alle dag bezien en toetsen aan het Woord des Heren. Wij moeten ons zelf kennen en de situatie waarin wij verkeren: als er zonden onder ons zijn is dat toch niet een theorie en zich tot de HERE bekeren is toch niet zonder meer het gaan aanhangen van een andere opvatting of beschouwing.

Er is geen wetenschap die ons leren kan b.v. dat er kerkverval is, dat reformatie noodzakelijk is, dat een bepaalde kerk een valse kerk is — daartoe hebben we ons onder de tucht van Gods Woord te plaatsen: „Weest niet onverstandig maar poogt te verstaan wat de wil des Heren is“, zo staat er geschreven¹⁷⁾. Hier is niet allereerst de eis gesteld dat wij ingewikkelde boeken zouden lezen of theorieën zouden bouwen, — al kan het voor de man van wetenschap er wel eens mee samengaan.

Als wij menen dat wij, als wij in wijsheid en inzicht in de situatie van de dag en wat de wil Gods is willen toenemen, betere theorieën moeten bouwen, een breder terrein aan wetenschappelijk onderzoek moeten onderwerpen en dat wij het van onze activiteit op dit gebied in de eerste plaats moeten verwachten, zullen wij verkeerd uitkomen — het einde is dat wij stenen voor brood ontvangen en dat wij steeds minder weten, steeds minder zekerheden hebben. Want wij hebben dan ons heil en onze zekerheid gezocht in het onzekere, de wetenschap.

Dit geldt voor alle wetenschappelijk onderzoek en alle theorie. Ook voor de theologie. Een kennen van de Schrift, een gelovig verstaan van Gods Woord is de basis van iedere goede theologie, evenals van iedere andere goede wetenschap. Want als wij menen dat de zaken andersom liggen en dat wij de Schriften pas kunnen verstaan indien onze theologie goed is, bedriegen wij onszelf en draaien wij de zaken om; het zekere willen wij dan funderen in het onzekere, het onzekere wordt dan de toetssteen voor het zekere, menselijke wijsheid en inzicht moet dan licht verschaffen in zaken waarin God de mens helder en duidelijk gezegd heeft hoe het is en wat Hij eist.

Ik hoef hier niet voor onderschatting der wetenschap te waarschuwen — als er een gevaar is dat onder ons thans niet dreigt is het wel dit! — Want het theoretiseren en het wetenschappelijk redeneren is ons vlees en bloed geworden, zo, dat wij het soms nauwelijks meer merken als we daar mee bezig zijn — dat we werken met theorieën in plaats van met zekerheden, dat we over abstracties praten in plaats van werkelijk concrete zaken. En hoe zou het ook anders kunnen na zoveel jaren dat vooral onder de „intelligentia“ de wetenschap al te zeer de toon aangaf, dat men zo groot vertrouwen had in de wetenschap dat daarin alle wijsheid gezocht werd.

Indien u nog mocht menen van niet, laat ons dan luisteren naar het volgende citaat uit een van de eerste „Reformaties“ uit het jaar 1920: „Het kan..... niet worden geloofd dat mede tengevolge van de triomphen der wetenschap..... de horizont der openbaring tot veel breder diepte is verwijd..... Ik wijs erop dat de natuurwetenschap ons meer licht geeft in de geschiedenis van de schepping, dat de kennistheoretische wijsbegeerte ons materiaal geeft tot dieper inzicht in het wezen des geloofs en de ontdekkingen der psychologie ons kunnen helpen het begrip inspiratie beter te benaderen.“ En dan volgt die zo voor het leven der kerk levensgevaarlijke stelling: „De kerk is geroepen hare belijdenis in overeenstemming met die wetenschap te ontwikkelen“. Hier, zo ergens, kan men zien wat ik bedoel met „het onzekere het zekere laten funderen“¹⁸⁾.

Als wij zo de wetenschap laten heersen en die indragen in het volle leven der praktijk, dan zal dat verwoestende gevolgen hebben. Immers, in plaats van de zekerheden van de Schrift en de daarmee beschouwde werkelijkheid geeft men de mensen de theoretische onzekerheden, problemen en opvattingen, stenen in plaats van brood. En zo zal men in het leven der gemeente, van Gods volk veel twisten verwekken. Want als de wetenschappelijke twistvragen buiten de academische kerk komen waar ze thuishoren, dan is op hen het Woord van toepassing „wees afkerig van de dwaze en onverstandige strijdvragen, gij weet immers dat ze twisten teweegbrengen..... men moet geen woordenstrijd voeren die tot niets nut is, ja verderf brengt aan wie er naar horen“¹⁹⁾. Want door de wetenschap zonder meer in te doen gaan in het praktische leven worden de academische kwesties levenskwesties en de professorale strijd een werkelijke strijd.

Wie van de kinderen Gods zittende in de kerk en luisterende naar de woorden: „Wij geloven met het hart en belijden met de mond.....“ zou niet weten

¹⁶⁾ Jer. 9:24.

¹⁷⁾ Ef. 5:17.

¹⁸⁾ Zie „De Reformatie“, Jubileumnummer, October 1950. Vergelijk hiermee b.v. de uitspraak van een Neokantiaan als Goedewaagen: „das Kunsterleben das religiöse Erleben hat gar keinen Sinn, sofern nicht die Psychologie des künstlerischen und religiösen Erlebens ausgedrückt hat, was dieses Erleben eigentlich ist“, gecit. bij Dr H. Faber, De geschiedenis als theologisch probleem, 1933, pag. 45.

¹⁹⁾ 2 Tim. 23:14. Verg. ook Col. 2:8.

Theologische Hogeschooldag 1952

Het is thans voor de laatste maal dat wij U over onze a.s. Theol. Hogeschooldag 1952 nog iets kunnen mededelen.

Nog enkele dagen en de „Schooldag“ is er. Dan komen die duizenden van Noord en Zuid, van Oost en West weer in Kampen om daar hun „Schooldag“ te houden.

En och, het is U allemaal van vorige jaren wel bekend. De hrs en zrs die uit Groningen, Friesland, Drente en Oostelijk Overijssel komen met de autobussen en auto's rijden via de IJsselbrug Kampen binnen, volgen de IJssellade, Koornmarktspoort (uitstappen bij de Bovenkerk die voor dit gebouw kaarten hebben), Schoolstraat, rechtstreeks de Burgwal op.

De hrs en zrs uit de andere provincies komen via de Straatweg bij Houthandel Cramer binnen, rijden rechtuit langs het Ziekenhuis de 1e, 2e en 3e Ebbingestraat op en stappen daar uit.

De luxe auto's parkeren op de Nieuwe Markt in het centrum der stad. De verkeerspolitie wijst U de weg wel.

De samenkomsten worden in zeven gebouwen gehouden. Alle samenkomsten beginnen des morgens precies 10 uur en des middags 2 uur, behalve in de Nieuwe Kerk, daar beginnen we half twee, want in dat gebouw zijn dubbele samenkomsten.

Een ieder houde zich aan dat gebouw waarvoor U kaarten hebt ontvangen. Dan is er tenminste iets geregeld om al die duizenden te ontvangen. Gaat U niet naar de Nieuwe Kerk, als U daarvoor geen kaart hebt, want die is meer dan vol. Probeer U ook niet andere kerkgebouwen binnen te komen, want daar zijn geen plaatsen voor U.

Verschillende hrs en zrs hebben een schrijven gezonden, waarin zij zich beklagen geen kaart naar wens te hebben ontvangen. U krijgt daar geen antwoord op, want er zijn geen andere kaarten.

De regeling op de samenkomsten is iets gewijzigd. In de morgensamenkomsten houdt de leider een ietwat langere toespraak dan gewoonlijk en er is maar één spreker; in de middagsamenkomsten komen twee sprekers.

Op die samenkomsten wordt zowel des morgens als des middags drie maal gecollecteerd. De eerste collecte is de belangrijkste. Die is voor de onkosten die aan de Hogeschooldag zijn verbonden. En dat bedrag onkosten is zeker niet gering. De tweede collecte is vooral niet minder belangrijk, die is voor het suppletiefonds hulpbehoevende studenten. Dit fonds heeft jaarlijks ook heel wat duizenden guldens hard nodig. En de derde collecte is natuurlijk ook belangrijk. Want die is voor de bibliotheek.

En nu hopen wij van ganser harte, dat, zo de HERE wil, deze Hogeschooldag een goede dag moge zijn. Een dag, waarop wij mogen zingen: De Here is zo getrouw, als sterk; Hij zal Zijn werk voor mij volenden.

En mogen bidden: Verlaat niet, wat Uw hand begon, o Levensbron, wil bijstand zenden, Dat geve de HERE.

Agenda voor de Theologische Hogeschooldag op Woensdag 24 September

Nieuwe Kerk: Leiding Ds G. Visé, Kampen. Sprekers: 8 uur, Prof. P. Diddens; 10 uur, Prof. P. Diddens; 1.30 uur, Ds L. Doekes; „Twee delen van zijn Geest“; Ds F. de Vries; „Alzo doende“; 3.30 uur, Ds L. Doekes; „Twee delen van zijn Geest“; Ds F. de Vries; „Alzo doende“.

Broederkerk: Leiding Ds O. W. Bouwma, Kampen. Sprekers: 10 uur, Ds J. O. Mulder; „Noch ter rechter, noch ter linkerzijde“; 2 uur, Prof. P. Diddens; Ds M. J. C. Blok; „Woordtraditie contra Traditionalisme“.

Bovenkerk: Leiding Ds D. van Dijk, Groningen; „Ten ware de HERE“. Sprekers: 10 uur, Prof. C. Veenhof; 2 uur, Ds M. J. C. Blok; „Woordtraditie contra Traditionalisme“; Ds G. van Rongen; „Ootmoed gevraagd“.

Stadsgehoorzaal: Leiding Ds J. L. Goris, Wezep. Sprekers: 10 uur, Prof. Dr H. J. Jager; „Het goede deel“; 2 uur, Ds J. Meijer; „De hypomnestische roeping der kerk“; Ds D. K. Wielenga; „Van Arnhem tot Berkel“.

Kerkgebouw Burgwal: Leiding Ds J. Vink, Amersfoort. Sprekers: 10 uur, Ds S. Chonens; „Woestijncultuur“; 2 uur, Prof. C. Veenhof; Ds J. de Waard; „Bede om Noordenwind en Zuidenwind“.

Zaal „Hanzestad“: Leiding Ds H. Knoop, Rotterdam-Delfshaven. Sprekers: 10 uur, Ds G. van Rongen; „Ootmoed gevraagd“; 2 uur, Prof. Dr H. J. Jager; „Het goede deel“; Ds J. Meester.

Buiten-Sociëteit: Leiding Ds A. v. d. Ziel, Groningen; „Schooldag 1952“. Sprekers: 10 uur, Ds J. de Waard; „Bede om Noordenwind en Zuidenwind“; 2 uur, Ds J. O. Mulder; „Noch ter rechter, noch ter linkerzijde“; Prof. C. Veenhof.

Bidstond Theologische Hogeschool

De bidstond voor de Theologische Hogeschool, die een Dienst des Woords is, uitgaande van de Raad van De Gereformeerde Kerk te Kampen, waarin voor ons zal voorgaan Ds Herm. Knoop van Rotterdam-Delfshaven, zal niet, zoals eerst werd medegedeeld, om half acht, maar om ACHT uur beginnen.

Voor de bidstond op 23 September behoeft U geen kaarten aan te vragen.

Wat dat „geloven“ is. Een goed catechisant zou zelfs duidelijk en direct het antwoord kunnen formuleren met het antwoord op vraag 21 van de H.C. Maar leg deze vraag eens voor aan christelijke filosofen en theologen. Dan zal al spoedig een zeggen: wat het

geloof werl over moete discussiëren tuigen als zeiden; ma lang niet - A. of die v kloveren ma slech geloof zou nog niet e schuiven v belijdenis vragen in allen nog gevoeld. L

En laten onszelf. H tenschapli getrouwe tenschapli in zijn gr niet uitgre ben. Een r te houden.

Want, is leven vaak soms niet — en de poogden w den veel t de Schrift

Vere

III. Alv en naar h len wij ev weging et tal zaken

In drie v voor mee voor ons kende sta vierde ge rug tot nog wat levende w plaatsen. dan die d met elem stoffen: v uit bouw op. Een g wend me de mens halve eeu de scheik de hoofd splitsen, en zo mo haar beo gelijk zo weggeleg een voor de levens zijn wij z hout, pag rubber, Maar, in wij zijn ren. De in de pla zeer inge bouw. W rubber, z zegt sta snelle on

Maar het synt bouwt w van zulke gas; he zich nee onderstel Wel v waardo dierlijk: plexiteit, lijk, en l zo eenv in nog s hun best

En we geologie Het die plant; e plantaar Zou mer het woo

geloof werkelijk is weten we eigenlijk nog niet, daarover moeten we nog heel lang en diep studeren en discussiëren. Het zou echter van weinig wijsheid getuigen als we dan tegen die catechisant van zo pas zeiden: maar jongeman, wat geloof is weten we nog lang niet — voor wie kies jij, voor de opvatting van A. of die van B.? Want dan zouden twisten en haarkloverijen ontstaan die de gemeente niet bouwen, maar slechts de bestaande zekerheden en het echte geloof zouden ondermijnen — „ach, we weten toch nog niet eens wat geloof is”. Hoe verwoestend het schuiven van theologie en haar oplossingen achter de belijdenis en het indragen van theologische twistvragen in het gemeentelven is hebben we overigens allen nog maar enkele jaren geleden aan den lijve gevoeld. Laten we erdoor geleerd zijn.

En laten we in deze vooral ook scherp toezien op onszelf. Het wetenschapsideaal — een christelijk wetenschapsideaal natuurlijk dat de christelijke schriftgetrouwe wetenschap no. 1 zet — het christelijk wetenschapsideaal zeg ik, heeft ook ons maar al te veel in zijn greep gehad en deze zuurdesem is nog lang niet uitgezuiverd. Vaak zonder dat we er erg in hebben. Een reden te meer om zich er ernstig mee bezig te houden.

Want, is het niet zo, dat wij ook in het praktische leven vaak onze eigen schemata hanteerden naar eigen, soms niet meer dan vermeend schriftuurlijke theorieën — en de problemen die daaruit dan voortkwamen poogden we dan uit de Schrift op te lossen. Wij stelden veel te vaak vragen aan de Schrift inplaats van de Schrift aan ons vragen te laten stellen. Wij stel-

den soms dilemma's die de Schrift helemaal niet kent — en vergaten daarbij dan de dilemma's die de Schrift wel kent onder ogen te zien. Onze levenshouding was en is vaak zo vertheoretiseerd dat we van de meest gewone en alledaagse moeilijkheden en vragen ingewikkelde theoretische problemen gingen maken.

Zo b.v. ten aanzien van het z.g.n. filmprobleem. Wij wilden het moeilijke probleem oplossen hoe de verhouding was van de christelijke levensbeschouwing in het algemeen tot de nieuwe mogelijkheid die de techniek ontsloten had, de film, wij spraken daarbij van de film op zichzelf, haalden er cultuurtheorieën, levensbeschouwingen en wat al niet bij en stelden in één woord het probleem wetenschappelijk, algemeen en theoretisch. En daarbij vergaten we maar al te vaak de vraag te beantwoorden hoe dat eenvoudige gemeentelid daar nu moet staan tegenover die blosoep bij hem op de hoek. Ja we wisten zelfs soms geen weg met die vraag omdat we eerst het algemene probleem opgelost wilden hebben om daaruit dan, uit de schriftuurlijke theorie, ook het schriftuurlijk antwoord te reduceren. En als soms iemand bij het bespreken van dergelijke kwesties met een eenvoudig schriftwoord komt, is ons dat vaak niet genoeg en moet er nog een betoog bij komen — en dat betoog heeft met zijn argumenten soms meer vat op ons dan zo'n schriftwoord. Wij laten ons overtuigen door de argumenten, niet door de Schrift alleen²⁰⁾.

H. R. ROOKMAAKER.

²⁰⁾ T.a.v. de film zou men b.v. 1 Joh. 1:15 e.v. aan kunnen halen.

Verandering en bestendigheid in de natuur (III)

III. Alvorens op te klimmen naar nog een andere, en naar het ons voorkomt nog grotere conceptie, willen wij even afzien van de wisseling van rust en beweging en wat meer aandacht schenken aan een viertal zaken die terloops reeds even ter sprake kwamen. In drie van deze vier gevallen zullen wij aan 't eind voor meer vragen staan dan aan 't begin, zoals het voor ons mensen op aarde vrijwel altijd is: het gekende staat ver achter bij het nog niet gekende. Het vierde geval, dat wij eerst bespreken, brengt ons terug tot het scheppingsverhaal. Wij moeten hiertoe nog wat nader beschouwen de dieren, dat zijn dus de levende wezens die het vermogen hebben zich te verplaatsen. Hun organisatie is in velerlei opzicht anders dan die der planten. Deze laatste voeden zich wel niet met elementen maar dan toch met hoogsteenvoudige stoffen: water, koolzuurgas, een weinig zout; en hieruit bouwen zij dan de haar eigen ingewikkelde stoffen op. Een plant is dus een typisch synthetisch, opbouwend mechanisme. Dit opbouwen van stoffen begint de mens pas in de laatste tijd, ongeveer de laatste halve eeuw, een weinig te leren. Niet voor niets heet de scheikunde schei-kunde; zij was, en is nog steeds de hoofdzaak, de kunst van het scheiden, ontleden, splitsen, afbreken; zo is deze wetenschap begonnen en zo moest zij wel beginnen. Aanvankelijk meenden haar beoefenaars zelfs dat geen andere taak ooit mogelijk zou zijn; dat de opbouw, de synthese, alleen weggelegd zou zijn voor de levende „natuur”, waarin een voor de mens onbereikbare kracht zou schuilen, de levenskracht. En trouwens, voor hoeveel stoffen zijn wij nog steeds aangewezen op natuurproducten: hout, papier, allerlei vezelstoffen voor onze weefsels, rubber, benzine, kali, om er slechts enkele te noemen. Maar, in de „stroomversnelling van de tijd” waarin wij zijn terechtgekomen, is ook dit aan het veranderen. De mens heeft enigszins geleerd datgene, waarin de plant een meesteres is: uit eenvoudige stoffen zeer ingewikkelde maken, langs een proces van opbouw. Wij hebben kunstmatige benzine, kunstmatige rubber, vezelstoffen, harsen (plastics), en naar men zegt staan wij nog pas aan het begin van een zeer snelle ontwikkeling.

Maar keren wij terug tot het dier. Dit bezit niet het synthetische vermogen van de plant. Het dier bouwt wel stoffen op, maar kan daarbij niet uitgaan van zulke eenvoudige stoffen als water en koolzuurgas; het dier moet reeds ingewikkelde stoffen tot zich nemen, en dat uit de plant. Kortom: het dier onderstelt de plant.

Wel vinden in het dier allerlei omzettingen plaats, waardoor plantaardig materiaal wordt omgezet in dierlijk: gras wordt tot melk; maar of hierbij de complexiteit ook weer toeneemt is nog niet geheel duidelijk, en in ieder geval zijn de uitgangproducten niet zo eenvoudig als bij de plant. Hetzelfde geldt misschien in nog sterker mate voor die dieren, welke volgens hun bestemming leven van andere dieren.

En weer denken wij terug aan Genesis 1, terwijl de geologie althans dit punt niet schijnt te weerspreken. Het dier werd geschapen op de zesde dag, na de plant; het dierlijk leven onderstelt, steunt op het plantaardige, dit maakt het eerste slechts mogelijk. Zou men de verhouding hier mogen kenschetsen met het woord: offer (Bern. Bavinck)? Wordt de plant,

wordt een dier, opgeofferd aan een ander dier en komen wij zo tot haar hoogste betekenis? Leven is altijd mede, is vooral, leven voor een ander.

Wij zagen, dat door combinatie van elementen nieuwe stoffen ontstaan. Zo is bijvoorbeeld zowel in suiker als in vet het element koolstof aanwezig. Merkwaardig is evenwel, dat men in de suiker, in het vet, van dit element vrijwel niets bespeurt. In niets herinneren deze witte kristallen, herinnert deze zachte gele stof, aan roet of houtskool. Wel leveren beide stoffen bij onvolledige verbranding het element uit in de vorm van kool of roet, en wel is het gewicht van elke stof gelijk aan de som van de gewichten der constituerende elementen. Maar verder niet. Niets verraadt in keukenzout de aanwezigheid van het element natrium, een zilverachtig, zeer zacht metaal. Hoe is dit op te vatten? Is roet werkelijk aanwezig in suiker, waarom bespeurt men het dan niet?

De enige uitweg uit deze moeilijkheden lijkt te zijn de erkenning: wat wij waar nemen zijn niet de stoffen zelf, maar uitwerkingen van deze stoffen op onze zintuigen; en twee innig vermengde elementen kunnen elkaar storen en aanvullen in hun werkingen, zodat dan onze waarneming niet meldt de aanwezigheid van twee naast elkaar bestaande stoffen, maar van een nieuw geheel: de combinatie. En hiermede komen wij dan toch weer voor de ingrijpende vragen van de theorie van onze kennis: hoe verhoudt zich onze waarneming tot het bestaande, tot het eveneens door God geschapene? Is dit in wezen zelf voor ons kenbaar, of voor ons verborgen? Iets dat door geen mens gekend wordt op een bepaald ogenblik, bestaat dit toch?

..... Vragen die de zakelijk ingestelde natuurwetenschap van onze tijd tracht te verdringen; zij zoekt meer naar het hoe dan naar het waarom; het „hoe” is dikwijls met geduld en studie te vinden, het „waarom” blijft kwelen. Beheersing zonder inzicht desnoods.

En voor nog vreemder vragen stelt men ons. Niet zómaar heeft men wel het werkelijke bestaan van alle verandering ontkend. Bij nader onderzoek blijkt verandering voor onze logica haast of geheel onverstaanbaar. Van Roomse zijde heeft men de oplossing meenen te vinden in de Aristotelisch-Thomistische onderscheiding van actueel en potentieel zijn. Reeds jaren geleden vroeg Prof. Vollenhoven om een eigen Christelijke logica. Hoe zal zich dit alles ontwikkelen? Wij kunnen toch niet geloven dat alle worden slechts schijn is, dat het ware wezen is de eeuwige rust en stilte, de onveranderlijkheid. De Schrift zal ons toch niet toelaten alles wat zij verhaalt dusdanig van geringere waarde te achten. Gelukkig dat deze vragen zo nodig veilig onopgelost kunnen blijven rusten. Geloof vraagt geen volledig kennen.

Wenden wij ons weer van deze verandering in het algemeen naar die in de natuur. Wij zagen dat als stoffen vergaan en nieuwe stoffen ontstaan, dit op te vatten is als het verschijnen van nieuwe combinaties der zelf onveranderlijke elementen. Veranderen deze laatste nimmer? Zijn zij fundamenteel, elementair, niet verder samengesteld en dus niet te splitsen? Zo ja, dan rijst de vraag: Waarom juist een honderdtal? terwijl onze geest niet licht zal willen berusten in een wereldbeeld waarbij niet alles uit één grondstof is gevormd. Wij bespreken dit al terloops in de

vorige afdeling. Inderdaad, sinds het begin onzer eeuw verwijst de wetenschap deze gedachten niet meer naar het rijk der onbevestigbare fantasieën, terwijl sinds een tiental jaren de mens zelf elementen weet om te zetten. Het uranium, een chemisch element, en dus vroeger als elementair beschouwd, kan gesplitst worden in andere, reeds bekende, elementen. En bij dergelijke splitsingen komen dan enorme krachthoeveelheden vrij die wij helaas voornamelijk nog in destructief verband kennen en benutten. Hierbij schijnen stof en kracht in elkaar over te vloeien. Er verdwijnt bij deze splitsingen iets, een weinig stof, er verdwijnt ook iets in gewicht; en in de plaats daarvan komen de enorme energiehoeveelheden. Sommigen nemen wel aan, dat op verre sterren het omgekeerde gebeurt, dat daar uit het licht, uit de lichtkracht, nieuwe elementen ontstaan, dus nieuwe stof wordt geboren. Heeft de stof dit vermogen niet altoos gehad? Was er bij de schepping eerst stof, en daarna pas licht? Zal dan de natuurwetenschap moeten aannemen, dat destijds haar huidige wetten nog niet golden? Of zal ze alleen maar toestanden hebben te bedenken, waarin de omzettingen van kracht in stof en omgekeerd wel mogelijk, maar niet werkelijk waren?

Enorme krachthoeveelheden komen vrij bij de uraan-splitsingsprocessen, krachthoeveelheden zó groot dat zij, voor 't eerst in de geschiedenis der mensheid, niet meer geheel in 't niet zinken vergeleken bij de krachten der natuur. Thans wordt denkbaar (denkbaar nog slechts) dat de mens eenmaal het weer zal weten te veranderen, en de wind zal beheersen..... Het schijnt dat de zon haar grandioze kracht ontleent aan processen, verwant aan de uraniumvernietiging. In het radium, dat chemisch beschouwd een metaal, dus een element is, hebben wij een zwakker maar juist voorbeeld. Dit kan alleen stralen omdat het vanzelf zich splitst; hier is het nu weer zo, dat de mens op generlei wijze vermag deze zelfontleding te beïnvloeden tenzij hij het radium op de wijze van het uranium geheel vernietigt. Slechts schijnbaar is de straling van het radium onuitputtelijk; men heeft weten te vinden dat na 1800 jaar het radium voor de helft zal verdwenen zijn, de straling is dan ook tot de helft verzwakt; na 3200 jaar is er nog $\frac{1}{4}$, na 4800 jaar nog $\frac{1}{8}$.

Men neemt aan dat ook de sterren haar ontzagwekkende lichtkracht ontleent aan dergelijke element-ontledingen. Dus daar niet meer als op de aarde een spel van combinaties der zelf blijvende elementen. Door de zeer hoge temperatuur zou dit samengaan niet meer mogelijk zijn, de bindingskracht der elementen is dan te zwak. Alle sterren en ook de zon dus wel bestaande uit dezelfde elementen, maar wellicht alleen op de aarde het combineren hiervan tot de duizenden, miljoenen der ons omgevende stoffen. De ganse schepping toch uit één materiaal, dit materiaal op de sterren en de zon geordend tot losse, zich veranderende elementen; op de aarde het zwakkere, fijnere, meer kwetsbare proces van het samenspelen der elementen tot stoffen, stoffen van veel geringere bestendigheid dan de elementen zelf. Dus vooral: broosheid op de aarde, vergankelijkheid, ook in de mens. v. d. D.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Gemeenschap in de arbeid

X

Bij de beoordeling van de huidige socialistische politiek zal men er dan ook terdege mee rekening moeten houden, dat alleen uit motieven van praktische nuttigheid het huidige Socialisme met de Ordennaars van het Bedrijfsleven meewerkt. Wie dit niet in de gaten houdt, misleidt zichzelf doch wordt subjectief door dit Socialisme niet misleid. Het komt eerlijk voor zijn doelstellingen en idealen uit. Een socialistisch publicist als Dr. B. van den Tempel poneerde de socialistische waardering van de Ordening enige jaren geleden, in 1946, voor geen tweeërlei uitleg vatbaar in zijn bij de N.V. De Arbeiderspers verschenen boek „Ordening als Socialistische Etappe.” De titel van dit boek doet reeds uitkomen, hoe in het huidige tijdsbestek de Ordening wordt gezien en nagestreefd door het Socialisme. In het 12e hoofdstuk van zijn boek, dat als opschrift draagt „Socialisatie” typeert de schrijver deze situatie als volgt: „Telkens weer kon blijken, dat de socialistische beweging er in vele gevallen goed aan zal doen, de ordening van het economische apparaat te bevorderen, waar zij voorlopig haar verder liggende doeleinden niet kan bereiken. Ook al moge ordening tot op zekere hoogte de gebreken van het ongebreidelde kapitalisme door andere gebreken vervangen (hier wordt dus rondweg de Ordening en haar uitwerking als een „ander gebrek” gewaardeerd, G.) zo kan zij toch op talrijke gebieden vrij grote verbeteringen brengen. Bovendien effort zij de weg naar socialistische maatschappijvormen.” En dan vervolgt de schrijver: „Maar ook kwamen op zeer veel punten de verschillen uit, die zulk een orderingspolitiek van de opbouw ener socialistische maatschappijstructuur onderscheiden. Ook waar ordening verbetering brengt, blijft socialisatie voor de verwezenlijking van doeleinden der socialistische beweging on-